

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIFNA AF

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRSTA BANDET

ÖLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AF

SVEN SÖDERBERG och ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1900—1906

[111410]

37. Lerkaka, Runstens sn.

Pl. XXIII. Fig. 37.

Litteratur: Rhezelius, *Monumenta Runica in Ölandia*, konceptet n:r 23, utskriften n:r 14. — B. 1054. — Hilfeling, *Resa 1797*, Tab. 8, text 35, 36. — L. 1305. — Ahlqvist, *Ölands Historia och Beskrifning* II 1, s. 259. — S. Söderberg, *Runologiska och arkeologiska undersökningar på Öland* I, s. 21 f.

När man söderifrån nalkas Lerkaka by, träffar man runstenen på vänster hand, strax innan man kommer fram till byn; den ligger på marken invid en stengärdesgård, 26 steg från landsvägen, med inskriftsidan uppåt.

Hvad som tidigast är bekant rörande denna runsten, anföres sålunda af Rhezelius: »En bonde i Lerkaka by hafver fört honom af sitt forna rum, i en stenbro, och åter i sal. kon. Johannis 3:tii tijdh, hafver en af Rijkzens herrar af Bielkarna sedt beite runstens wanvyrdo och ræmpnan; sadhe han, om dän lefde som förden i bron, borde han straffas till lifvet, hafr och läsit stenen och dät noterat. Efter fullmactens innehåld är denne *R. H.* förd på sitt förrige rum igen Anno 1634.»

Runstenen var redan då sönderslagen men inskriften fullständig och så ännu, då teckningen i slutet af 1600-talet togs för Bautil. Senare har ytan på öfre fjärdedelen till höger sprungit sönder i tunna flisor. På Ahlqvists tid lågo de flesta af dessa fragment ännu kvar på stenen, men när Söderberg besökte denna, voro de alla borta. Genom att söka i en närstående, af lösa kalkstensflisor uppförd mur återfann Söderberg den 12 aug. 1884 ett stycke, som märkligt nog var det, som saknades på Ahlqvists tid, och d. 10 sept. 1886 hittades ännu ett litet stycke, som ursprungligen suttit invid det förra. Vid mitt besök d. 14 juni 1904 funnos icke mera dessa fragment.

Ämnet är kalksten. Nedre flisans bredd 1,60 m., längden, då stenen ligger, 2,60 m.; nedre flisan 1,25 hög, öfre 1,27 m. Runornas höjd i vänstra slingan i allmänhet 11 cm., i högra yttre slingan 12 cm., i den inre slingan 10 cm.

Runorna äro mycket ojämnt inhuggna, flertalet äro tydligt men somliga mycket grundt inhuggna, under det andra åter äro huggna särdeles djupt. Somliga äro inhuggna i fördjupningar såsom öfre delen af **k** i det första **auk**, öfre delen af **s** i **raistu** och **k** i **saksi**, som är inhugget med sin staf i botten af hålet efter en utfallen förstening. Uti **lit** äro **it** ristade i en minst 3 cm. djup håla.

Inskriftens första namn är **olafn**, **† o** är dock otydligt och det sneda korset efter namnet grundt och osäkert. Efter **r** i **raistu** är en springa, där stenen gått tvärt af på midten, men inskriften visar, att vid denna kant intet felar. Mellan **raistu** och **stain** finnes knappt något kors utan snarare ett lodrätt streck; mellanrummet är mycket litet.

Om den delen af inskriften, som står i den inre slingan, säges det L. 1305, att den redan 1634 var otydlig. Otydligheten har säkerligen berott på att stenen varit öfvervuxen med lafvar, ty när Söderberg undanskaffat den vegetation, som liksom ett tätt skinn betäckte stenens yta, befanns den bevarade delen af inskriften vara fullt tydlig.

Söderbergs läsning, fullständigad efter B. 1054, ger följande inskrift:

Yttre slingan: 𐀀𐀁𐀂𐀃 × 𐀄𐀅 × 𐀆𐀇𐀈𐀉 × 𐀊𐀋 × 𐀌𐀍𐀎 × 𐀏𐀐𐀑𐀒 × 𐀓𐀔𐀕 ×
 5 10 15 20 25 30
 𐀖𐀗 × 𐀘𐀙𐀚 × 𐀛 × 𐀜𐀝𐀞𐀟 × 𐀠𐀡 [× 𐀢𐀣] 𐀤𐀥𐀦𐀧 × 𐀨 × 𐀩𐀪𐀫 × 𐀬𐀭 × 𐀮𐀯𐀰𐀱
 35 40 45 50 55 60 65 70 75
 Inre slingan: 𐀲𐀳𐀴𐀵 · 𐀶𐀷𐀸𐀹𐀺𐀻𐀼𐀽 [𐀾𐀿𐁀𐁁] 𐁂𐁃𐁄𐁅𐁆𐁇𐁈𐁉𐁊𐁋𐁌𐁍𐁎𐁏𐁐
 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125
 Translitteration: **olaf** × **auk** × **kamal** × **auk** × **saksi** × **raistu** × **stain** × **þina** × **aftir** ×
 5 10 15 20 25 30 35 40
un × **faþur** × **sin** [× **kai**] **ruir lit** × **at** × **bonta** × **sin** × **hiarsuk** || **kublþsi** · **fiarun olaf** **hifnti** [at
 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100
miom] **u ati un hiar halfan þu**
 105 110 115 120 125

Runorna 44—48 **faþur** och 111—116 **iunhia** stå på det 1884 hittade fragmentet, 49—51 **sin** med föregående kors och 108—110 **uat** på det 1886 funna.

Runorna 71—77 **hiarsuk** äro alldeles säkra, **h** har korta kännestreck, det vänstra öfre är borta tillika med öfre stafven; de öfriga runorna äro alldeles otvetydiga, fast mellersta strecket på **s** är något oklart. Något motsvarande ord finnes eljest icke uppvisadt; jag förmodar, att det är ett adv. med betydelsen »här», bildadt af det *hérsi* 'här', som på Års-stenen i Jutland, Wimmer, *Danske runemindesmærker* I, nr 10, är ristadt **hirsi** och så tydt af Bugge, *Tidskr. för Phil. og Pæd.* VII, s. 250. Ordet torde vara bildadt efter mönstret af den fsv. motsvarigheten till isl. *hizug* 'där', hvaraf blott en yngre form fsv. *hitzig* 'där' förekommer i litteraturen.

Det synes tydligt, att **hifnti** är pret. *hæfndi* af *hæfna* 'hämna', fsv. *hæmna*, vid hvilket verb den, för hvars skull hämnd tages, betecknas med gen. eller som här ack. *Unn*. Ordet **fiar**, gen. sg. af *fa* 'gods', synes böra fattas som ett binamn *Féar-Unn* 'Rike-Unn'. Genom **at miomu** betecknas platsen för hämnden, troligen en smsg med ordet 'ö'. Möjligen är att läsa **at momu**, då på teckningen i B. 1054 runan **i** synes stå väl trångt och kanske föranledts af en fåra. Man kunde kanske tänka på ön *Mon*, ö. om Ösel, estn. *Muhumaa*, *Muhho*, *Mohumaa*. Rhezelius har både i koncept och utskrift **at mo-ku**, Hilfeling **hifnt n mualun · hiar**. Inskriftens slut från och med *Féar-Unn* synes mig utgöra tvänne värspår. I det första värspåret kan ju alliteration äga rum mellan *Olaf* och *hæfndi*, då alliteration förekommer mellan vokal och begynnande *h-*, men möjligt synes ock, att tillnamnet *Féar-Unn* är begagnadt i värsen just för att vinna alliteration med ortnamnet, som sålunda kanske börjat på *F-*.

Transskription: *Oláfr auk Gamall auk Saksi raistu stæin þænna æftir Unn faður sinn, Geirvi lét at bonda sinn hiarsug kumbl þæssi,*

Féar-Unn Óláfr
hæfndi at miomu;
átti Unn hiar
halfan bý.

Öfversättning: Olof och Gammal och Saxe reste denna sten efter Unn, sin fader. Geirvi lät efter sin make här (göra) denna minnesvård. För Rike-Unn hämnades Olof vid **miomu**; Unn ägde här halfva byn.»

XXIII.

LERKAKA
RUNSTEN, ÖLAND
37.

1/20